

www.pwc.com

Impactul reducerii tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile asupra pieței de telecomunicații

7 iulie 2017

pwc

Conținut

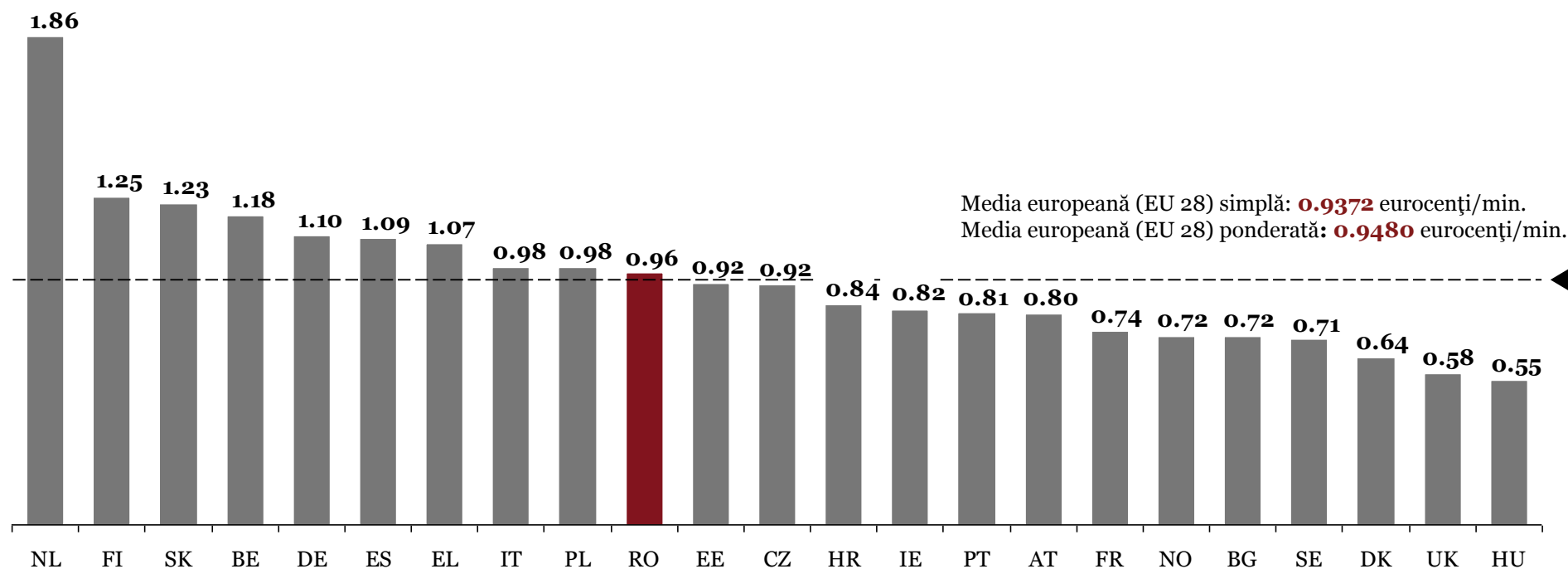
Impactul reducerii tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile asupra pieței de telecomunicații	3

Anexa	12

***Impactul
reducerii
tarifelor de
terminare a
apelurilor la
puncte mobile
asupra pieței de
telecomunicații***

Tariful de terminare a apelurilor la puncte mobile în România se situează peste media europeană

Tarif de terminare la puncte mobile, valoare absolută (eurocenți, ianuarie 2017)

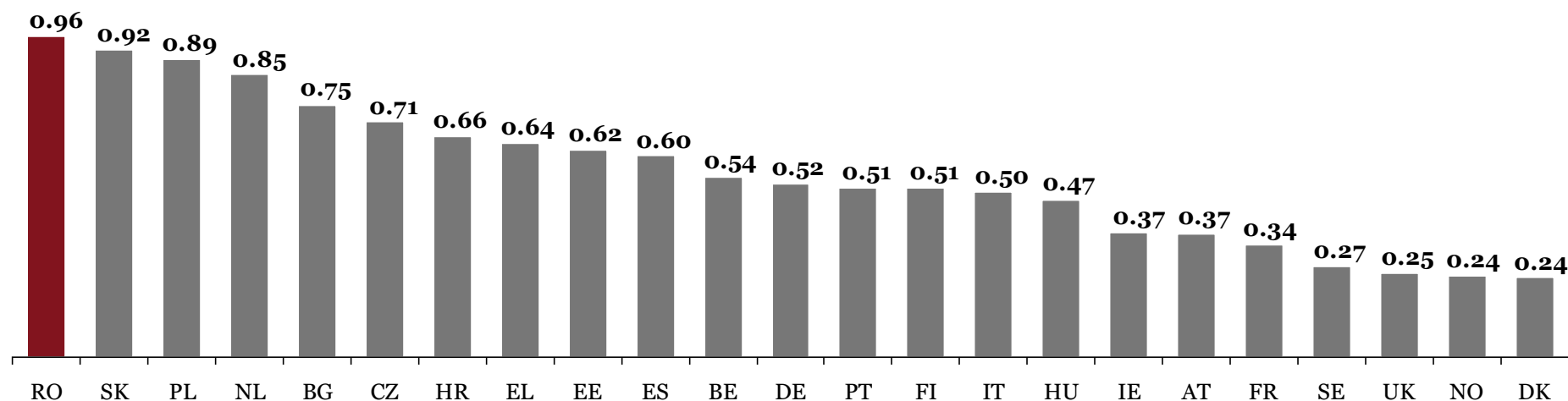

- Tariful de terminare a apelurilor la puncte mobile diferă semnificativ între țările din Europa: diferențele pot fi parțial explicate de structura costurilor operatorilor, a cotelor de piață ale jucătorilor, precum și de abordarea de reglementare
- Tariful de terminare în România este mai mare decât cel din țări din Europa Centrală și de Est (Ungaria, Cehia), precum și cel din țări din Europa de Vest (de exemplu UK, Franța, Austria)

Sursă: BEREC

Raportat la puterea de cumpărare, nivelul tarifului de terminare la puncte mobile din România este cel mai ridicat din țările analizate

Tarif de terminare la puncte mobile, valoare ajustată cu paritatea puterii de cumpărare (eurocenți, ianuarie 2017)

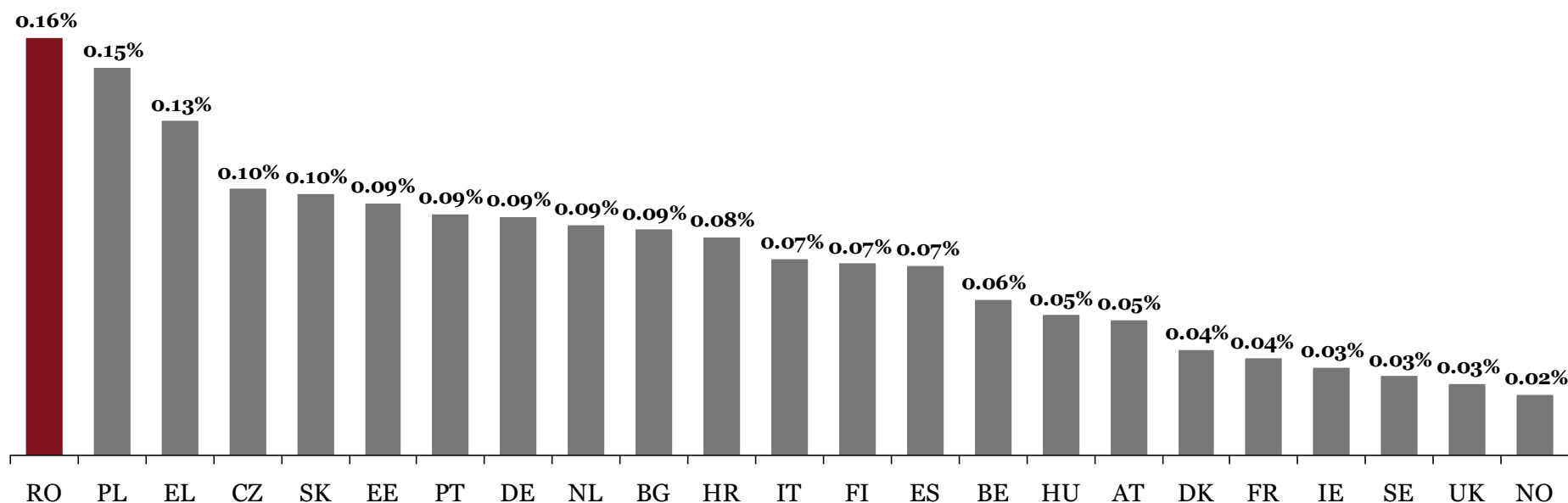
- Valoarea ridicată a tarifului de terminare la puncte mobile ajustat cu paritatea puterii de cumpărare, în măsura în care se propagă mai departe în prețul unui apel, indică faptul că un consumator român percepe acest cost de 3 ori mai acut decât un consumator francez, de 2 ori mai acut decât un consumator italian și de 1.3 ori mai acut decât un consumator bulgar

Notă: Valoarea tarifului de terminare la puncte mobile ajustată cu paritatea puterii de cumpărare a fost calculată prin împărțirea valorilor nominale ale tarifelor de terminare cu multiplicatorul prețurilor dintre alte țări și România, reflectând în acest fel diferența între puterea de cumpărare a clienților. De exemplu, prețurile în Franța raportate la nivel de PIB sunt de 2.2 ori mai mari decât în România. Pe baza acestei diferențe, ar fi de așteptat ca valoarea tarifului de terminare în Franța să fie de 2.2 ori mai mare (veniturile consumatorilor sunt de asemenea mai mari). Tariful de terminare în Franța ajustat cu paritatea puterii de cumpărare relativ la România este de 0.74 eurocenți/2.2, o valoare de 0.36 eurocenți/minut, ceea ce înseamnă că un consumator mediu în Franța resimte costul acestui tarif de terminare în buget (în măsura în care tariful se reflectă în costul unui apel) în același mod în care un consumator mediu din România resimte o cheltuială de 0.36 eurocenți/minut, mai ieftin decât consumatorul mediu din România care resimte un cost al tarifului de terminare în România de 0.96 eurocenți/minut

Sursă: BEREC, Eurostat (indici privind nivelul comparativ al prețurilor pentru anul 2016)

România are cel mai ridicat nivel al tarifului de terminare la puncte mobile raportat la venitul mediu pe utilizator mobil (ARPU)

Tarif de terminare la puncte mobile ca % din venitul mediu pe utilizator (ARPU), ianuarie 2017

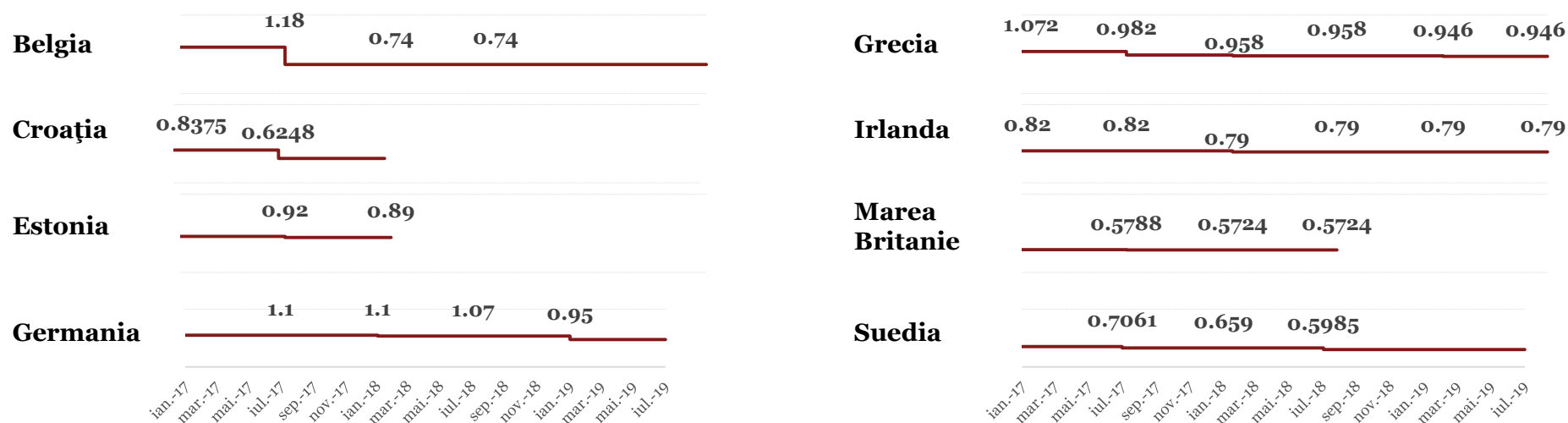

- Deși în valoare absolută tariful de terminare la puncte mobile din România se situează în jurul mediei europene, venitul mediu pe utilizator din România de €6.1 este cel mai scăzut din toate țările considerate în analiză
- O pondere ridicată a tarifului de terminare în venitul mediu pe utilizator afectează în special profitabilitatea operatorilor mici, care înregistrează un volum net negativ de trafic cu operatorii mai mari – efect ce poate afecta negativ capacitatea investițională și implicit competitivitatea acestora și poate crea o situație de concentrare excesivă a pieței

Sursă: BEREC (date actualizate la ianuarie 2017), BMI (venitul mediu pe utilizator, atât de abonamente cât și de cartele preplătite)

Numeroase țări din Europa au continuat să reducă tarifele de terminare a apelurilor la puncte mobile pentru perioada iulie 2017-decembrie 2019

Țări europene cu planuri de reducere a tarifelor de terminare la puncte mobile la 1 ianuarie 2017 (eurocenți)

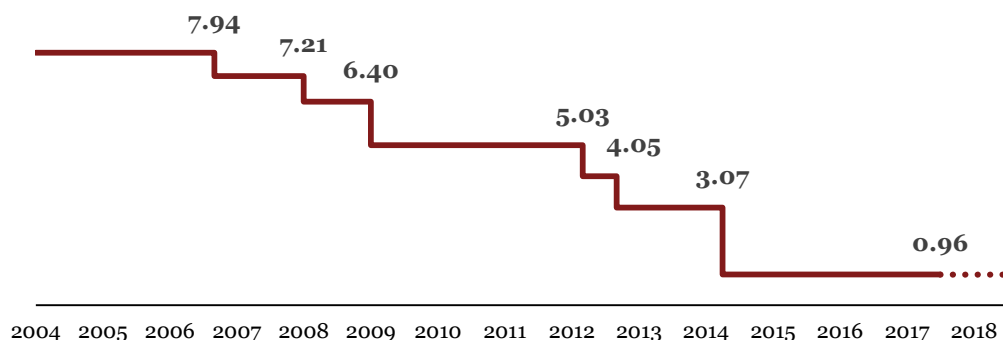

- Există un trend de scădere a tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile, vizibil atât pe termen lung, cât și pe termen scurt. De exemplu, în ultimele 6 luni (între iulie 2016 și ianuarie 2017), următoarele țări au înregistrat modificări semnificative ale tarifului:
 - Irlanda**, o scădere de la **2.6** eurocenți/min la **0.82** eurocenți/min
 - Germania**, o scădere de la **1.66** eurocenți/min la **1.1** eurocenți/min
 - Suedia**, o scădere de la **0.8159** eurocenți/min la **0.7061** eurocenți/min
 - Danemarca**, o scădere de la **0.7272** eurocenți/min la **0.6358** eurocenți/min
 - Bulgaria**, o scădere de la **0.9715** eurocenți/min la **0.7158** eurocenți/min
- Anumite țări din Europa au adoptat deja tarife de terminare mai mici pentru perioade de reglementare viitoare sau au anunțat intenția de a adopta tarife mai mici, urmând ca acestea să fie aprobate de organismele competente (Belgia)
- În plus față de scăderile deja adoptate sau în curs de adoptare, unele țări au inițiat consultări în vederea reducerii tarifelor de terminare. Autoritatea de reglementare din Marea Britanie a inițiat consultări pentru evaluarea scăderii de la **0.00495** GBP la **0.0048** GBP începând cu 1 aprilie 2018, la **0.00449** GBP începând cu 1 aprilie 2019 și la **0.00443** începând cu 1 aprilie 2020, iar Franța a inițiat consultări în vederea reducerii de la **0.74** eurocenți/minut în prezent la **0.72**, **0.70** și **0.68** începând cu 1 ianuarie 2018, 2019 și respectiv 2020

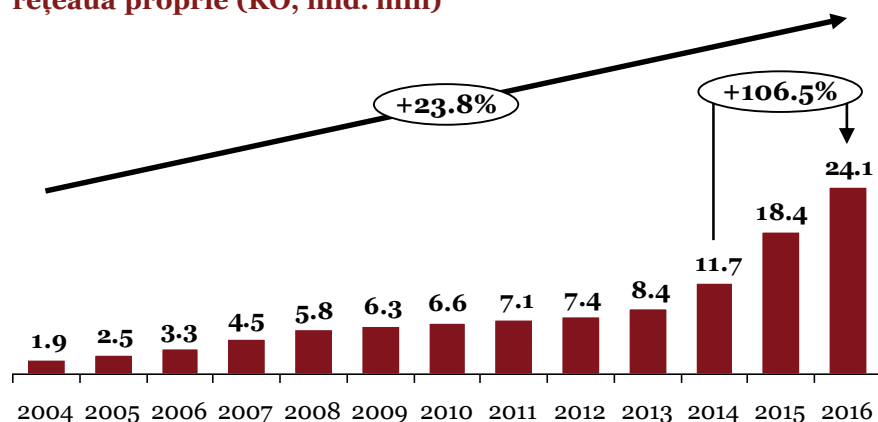
Sursă: BEREC

Scăderile tarifelor de terminare operate de ANCOM în perioada 2004-2016 au urmat tendințele din UE și au contribuit la creșterea semnificativă a traficului de voce în rețelele mobile

Evoluția tarifului de terminare la puncte mobile (RO, eurocenți/min)

Evoluția traficului de voce terminat în rețele mobile altele decât rețeaua proprie (RO, mld. min)

Sursă: ANCOM, BMI, Ziarul Financiar

Tariful de terminare la puncte mobile

- Tariful de terminare la puncte mobile aplicabil marilor operatorilor (Vodafone, Orange) a scăzut în perioada ianuarie 2004 – aprilie 2014 cu **88%**, de la **7.94** eurocenți/minut la **0.96** eurocenți/minut
- Tariful aplicabil altor operatori a avut o pantă de descreștere individualizată, în funcție de situațiile specifice; toate tarifele de terminare au fost însă unificate începând cu luna martie 2012

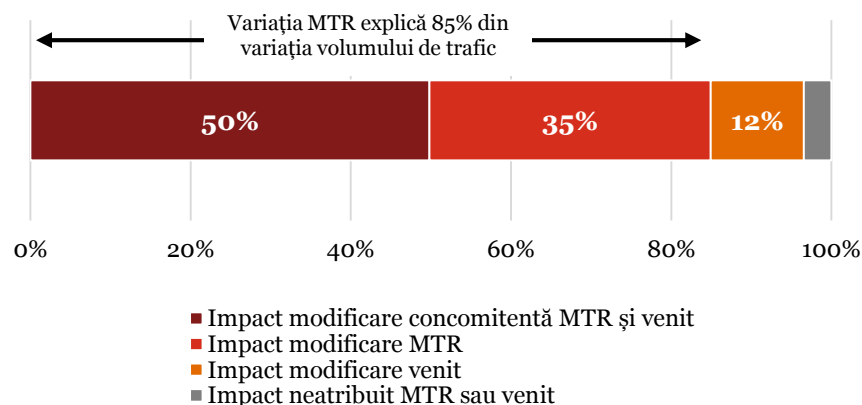
Traficul de voce terminat în rețele mobile

- Traficul de voce terminat în rețele mobile a crescut exponențial, operatorii mobili incluzând un număr din ce în ce mai mare de minute naționale în ofertă – culminând cu lansarea ofertelor de apeluri nelimitate în orice rețea
- În decembrie 2010, un deținător al unei cartele preplătite în valoare de 5 euro primea 3.000 de minute în rețeaua proprie și **75 de minute naționale**, față de 300 de minute în rețeaua proprie și **10 minute naționale** în aceeași perioadă a anului 2007
- Tendința a continuat și în anii următori: un client cu un abonament lunar în valoare de 11 euro, care în luna octombrie 2012 beneficia de **125** de minute naționale, poate achiziționa acum, cu aceeași sumă, un abonament cu **convorbiri nelimitate** în orice rețea
- Scăderea tarifului de terminare a apelurilor la puncte mobile a fost un factor esențial în stimularea acestui comportament*

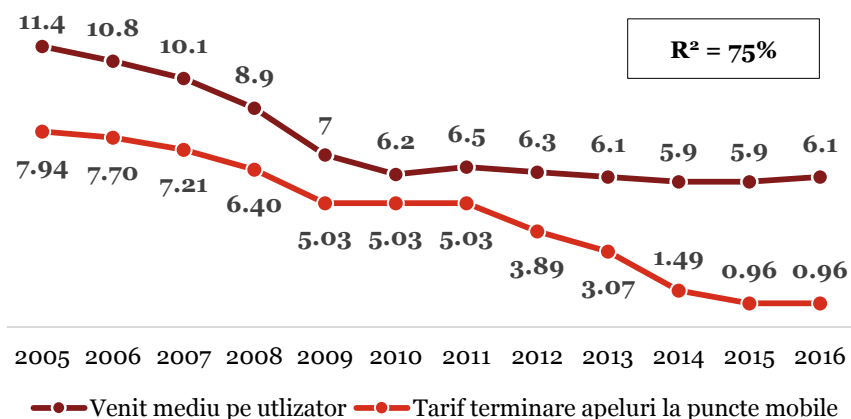
* Explicarea modalității prin care reducerea MTR influențează volumul de minute și ARPU se regăsește în anexe.

Scăderea MTR a fost un factor determinant pentru creșterea volumului de minute naționale consumate și scăderea cheltuielilor cu comunicațiile mobile ale consumatorului final

Gradul în care modificarea MTR și a venitului mediu bănesc al consumatorului final influențează modificarea volumului de trafic terminat

Evoluția venitului mediu pe utilizator (euro) și a tarifului de terminare apeluri voce la puncte mobile (eurocenți)

Evoluția volumului de trafic de voce terminat la puncte mobile

- Tariful de terminare a apelurilor de voce la puncte mobile (MTR) are o influență puternică asupra modificării volumului de trafic de voce terminate la puncte mobile. **85%** din variația volumului de trafic este determinată de variația MTR – 35% direct și 50% împreună cu venitul bănesc lunar
- Practic, în condițiile în care venitul mediu bănesc nu se modifică:
 - o reducere de **10%** a MTR actual poate duce la o creștere a volumului de trafic terminat cu **2.6** miliarde minute în anul următor
 - o reducere de **20%** a MTR actual poate duce la o creștere a volumului de trafic terminat cu **4.8** milioane minute în anul următor
 - o reducere de **30%** a MTR actual poate duce la o creștere a volumului de trafic terminat cu **7.5** miliarde minute în anul următor

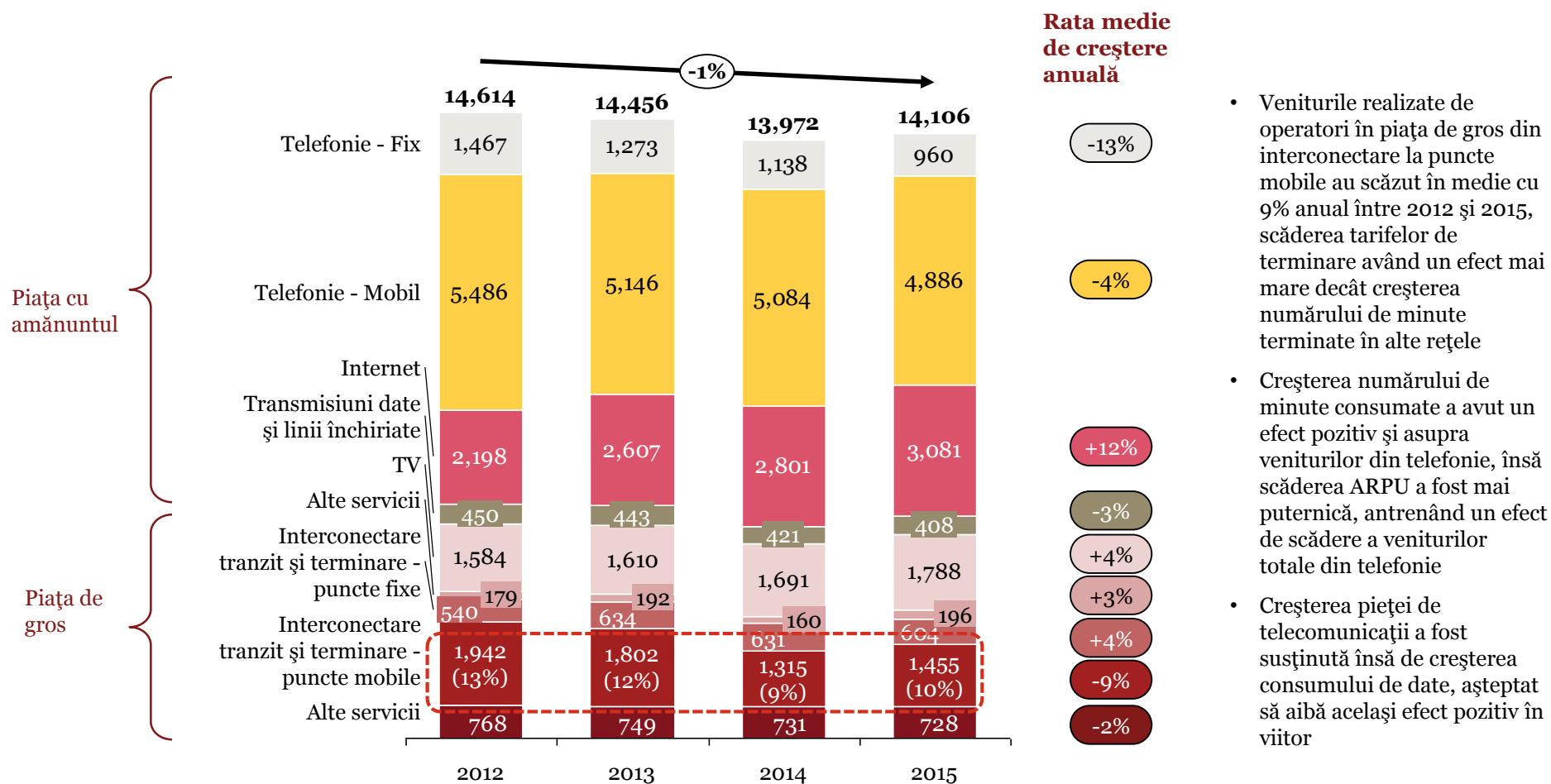
Evoluția venitului mediu pe utilizator (ARPU)

- Scăderea tarifului de terminare influențează scăderea venitului mediu pe utilizator: **75%** din variația venitului mediu pe utilizator este determinată de variația MTR. Acest lucru se observă și în evoluția constantă a ARPU în perioada 2010-2016, în condițiile în care tariful de terminare apeluri la puncte mobile a continuat să scadă
- După ce, în perioada 2005-2010, clienții au migrat către oferte cu tarife reduse și beneficii sporite, în perioada 2010-2016 acest efect s-a diminuat, din mai multe motive:
 - procentul ridicat de clienți din zona de oferte reduse (ex. prepaid)
 - subvenționarea unor dispozitive de acces mai scumpe (ex. smartphone)

Sursă: analiză PwC pe baza datelor ANCOM, BMI, Institutul Național de Statistică

Deși MTR a scăzut cu 75% în perioada 2012-2015, veniturile din interconectare au scăzut cu numai 25%, scădere care a fost însă compensată în mare măsură de veniturile suplimentare generate de date

Evoluția valorii pieței de telecomunicații din România (mil. lei)

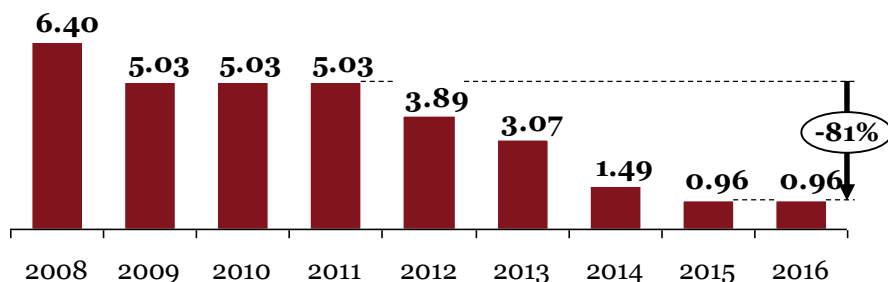

- Veniturile realizate de operatori în piața de gros din interconectare la puncte mobile au scăzut în medie cu 9% anual între 2012 și 2015, scăderea tarifelor de terminare având un efect mai mare decât creșterea numărului de minute terminate în alte rețele
- Creșterea numărului de minute consumate a avut un efect pozitiv și asupra veniturilor din telefonie, însă scăderea ARPU a fost mai puternică, antrenând un efect de scădere a veniturilor totale din telefonie
- Creșterea pieței de telecomunicații a fost susținută însă de creșterea consumului de date, așteptat să aibă același efect pozitiv în viitor

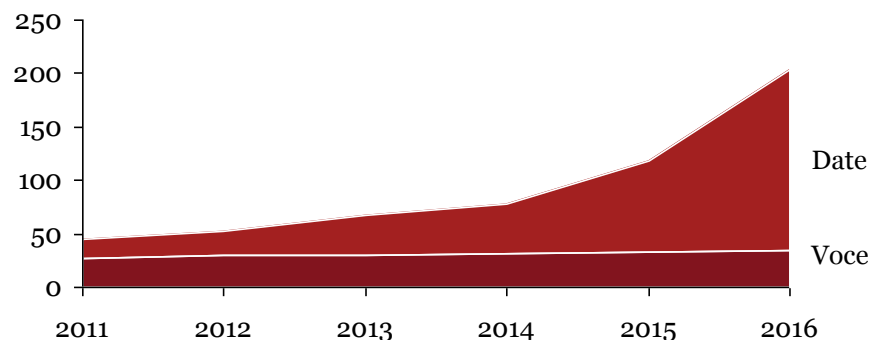
Sursă: ANCOM, analiză PwC

Scăderea tarifelor de terminare la puncte mobile nu a determinat o scădere semnificativă a investițiilor operatorilor de telecomunicații, acestea fiind influențate de consumul din ce în ce mai crescut de date

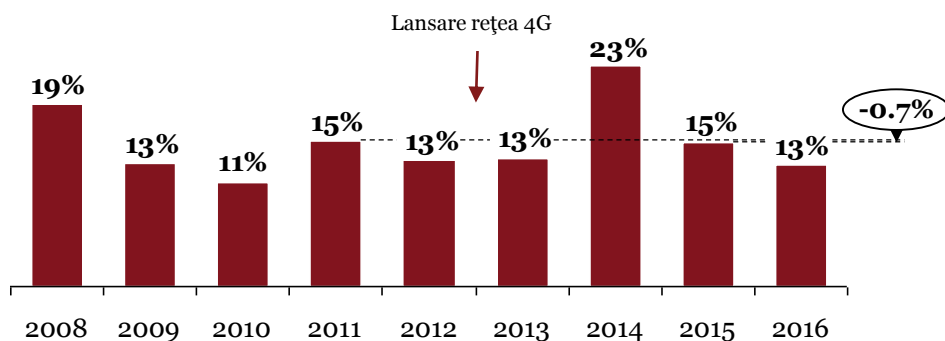
Evoluția tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile (eurocenți)

Evoluția consumului de date și voce în rețelele mobile din România (TB)

Evoluția investițiilor de capital ca pondere în total venituri ale operatorilor în România

- Tarifele de terminare a apelurilor la puncte mobile a scăzut semnificativ între anii 2011-2015, cu peste 80%; cu toate acestea, investițiile operatorilor de telecomunicații raportate la venituri nu au scăzut semnificativ, ele fiind determinate de creșterea consumului de date mai degrabă decât a celui de voce
- Investițiile ca procent din veniturile din exploatare ale operatorilor de telecomunicații s-au situat în jurul a 13-15% în medie în perioada 2008-2016, vârful în 2014 datorându-se investițiilor masive ale Vodafone în extinderea și consolidarea rețelei 4G, de asemenea pentru a susține o experiență mai bună a utilizatorului de date

Sursă: ANCOM, calcul PwC pe baza situațiilor financiare ale operatorilor de telecomunicații

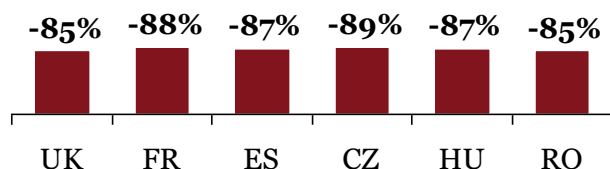
Nota: 1) Investițiile de capital au fost estimate ca sumă a diferențelor între valoarea netă a imobilizărilor fixe corporale și cheltuiala cu deprecierea pentru operatorii Vodafone, Orange și Telekom Romania Mobile Communications, cu operațiuni preponderent în domeniul telecomunicațiilor mobile; 2) Traficul de voce a fost echivalat în TB pentru scopurile comparației cu consumul de date la o rată de 64 kbps/minut

Anexa

*Analiza unei
selecții de țări
europene din
punct de vedere
al tarifelor de
terminare și
consumului de
minute
terminate în
alte rețele*

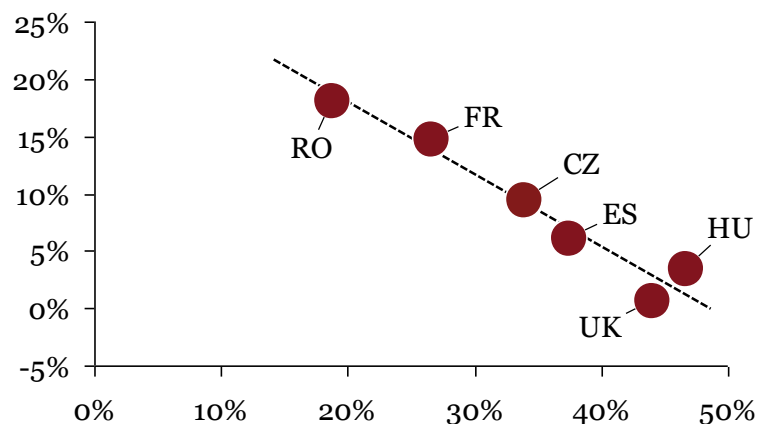
Corelația dintre scăderea tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile și scăderea numărului de minute terminate în alte rețele observată în România este întâlnită și în alte țări din Europa

Scăderea tarifelor de terminare a apelurilor la puncte mobile în țările selectate, 2008-2015

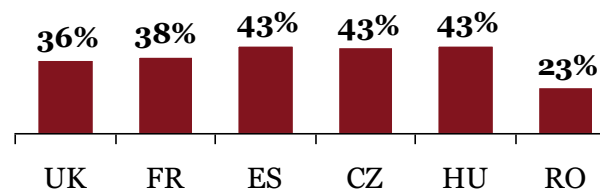
Creșterea minutelor terminate în afara rețelei 2008-2015 vs. Proporția minutelor terminate în afara rețelei în total minute consumate, 2008

Creșterea minutelor terminate în afara rețelei, 2008-2015

Proporția minutelor terminate în afara rețelei în total minute consumate, 2008

Proporția minutelor terminate în rețele mobile în total minute consumate, 2015

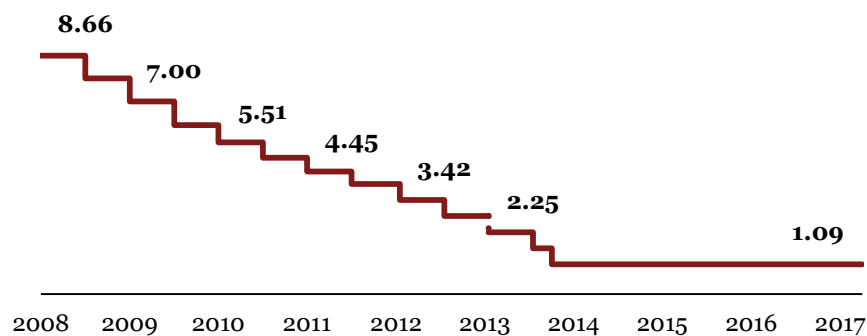

- Țările din Europa au operat scăderi succesive ale tarifelor de terminare a apelurilor în rețele mobile în decursul ultimilor ani
- Un număr de țări din Europa de Vest și Europa Centrală și Sud Est au fost selectate pe baza comparabilității cu România din anumite puncte de vedere (de exemplu structura cotelor de piață ale operatorilor) și valorii tarifelor de terminare, pentru a observa efectele scăderii tarifelor asupra pieței de telecomunicații
- În toate țările s-a observat o creștere a numărului de minute consumate în afara rețelei odată cu scăderea MTR, iar amploarea creșterii a depins semnificativ de proporția numărului de minute terminate în alte rețele în total minute consumate
- Așadar, în țările unde consumatorii utilizau deja un număr relativ mai mare de minute în afara rețelei, scăderea MTR a avut un impact redus în creșterea numărului de minute terminate în afara rețelei (UK, Ungaria)
- În țările unde consumatorii utilizau un număr relativ redus de minute în afara rețelei, scăderea MTR a avut un impact semnificativ mai mare asupra creșterii numărului de minute către utilizatorii din altă rețea (Cehia, Franța, România)
- Diferențele între modelele de consum (mai multe minute în afara rețelei vs. mai puține) sunt explicate cu ușurință de diferențele între abonamentele tipice din diferitele piețe (cu mai multe/mai puține minute incluse în afara rețelei)
- România are încă cea mai scăzută proporție a minutelor terminate în alte rețele în total minute consumate dintre țările analizate, ceea ce poate constitui o bună indicație asupra potențialului de creștere a consumului de minute în afara rețelei în eventualitatea scăderii tarifelor de terminare în viitor

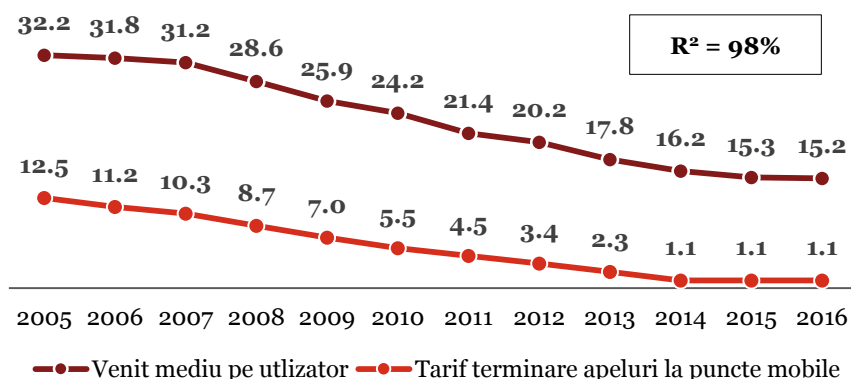
Sursă: BEREC, BMI, Analysis Mason, CNMC, ARCEP, CTU, analiză PwC

Venitul mediu pe utilizator și volumul de minute terminat în rețelele mobile sunt de doua ori mai ridicate în Spania față de România, pe când tariful de terminare are o valoare comparabilă cu cea din România

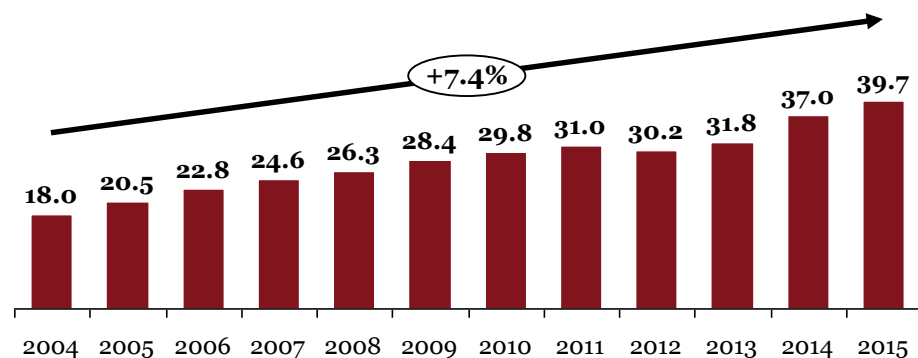
Evoluția tarifului de terminare la puncte mobile (Spania, eurocenți/min)

Evoluția venitului mediu pe utilizator (euro) și a tarifului de terminare apeluri voce la puncte mobile (eurocenți)

Evoluția traficului de voce terminat în rețele mobile altele decât rețeaua proprie (Spania, mld. min)

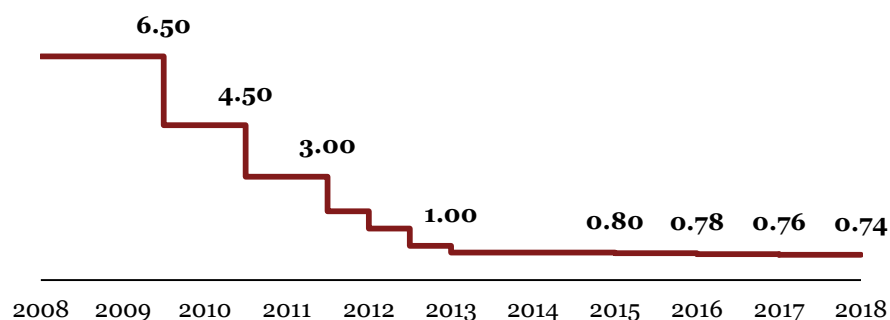

Sursă: CNMC, BMI

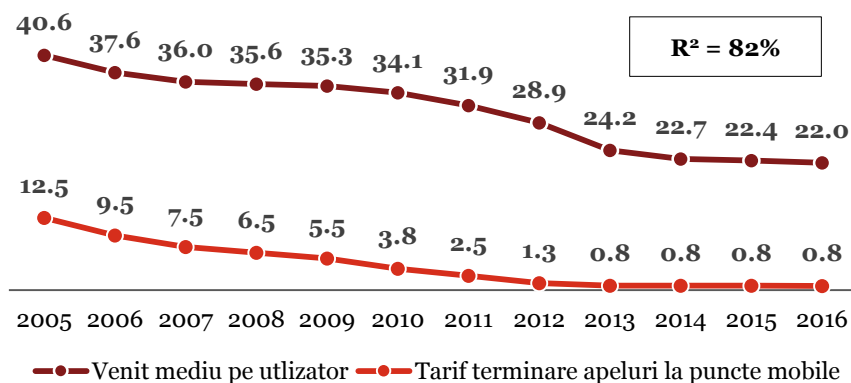
- Tariful de terminare a scăzut cu **92%** în perioada 2003-2014, în comparație cu o scădere de **88%** în aceeași perioadă în România
- Autoritatea de reglementare din Spania (CNMC) a preferat o abordare mai graduală, efectuând în perioada menționată 19 modificări de tarif – spre deosebire de 6 modificări în cazul ANCOM
- Impactul scăderii tarifului de terminare în scăderea ARPU a fost mai pronunțat în Spania, nivelul venitului mediu pe utilizator fiind semnificativ superior
- Se poate totuși observa cum, în ultima parte a perioadei analizate, are loc un fenomen de stabilizare al ARPU similar celui din România

Deși nivelul MTR este deja mai mic decât cel din România, autoritatea de reglementare din Franța propune reduceri suplimentare ale acestuia pentru perioada 2017-2020

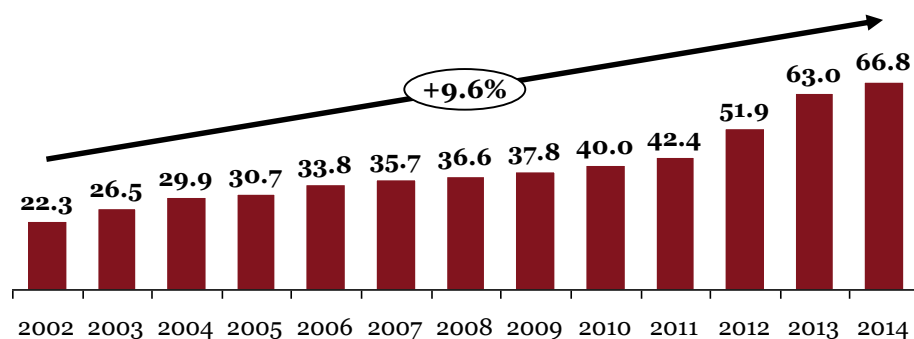
Evoluția tarifului de terminare la puncte mobile (Franța, eurocenți/min)

Evoluția venitului mediu pe utilizator (euro) și a tarifului de terminare apeluri voce la puncte mobile (eurocenți)

Evoluția traficului de voce terminat în rețele mobile altele decât rețeaua proprie (Franța, mld. min)

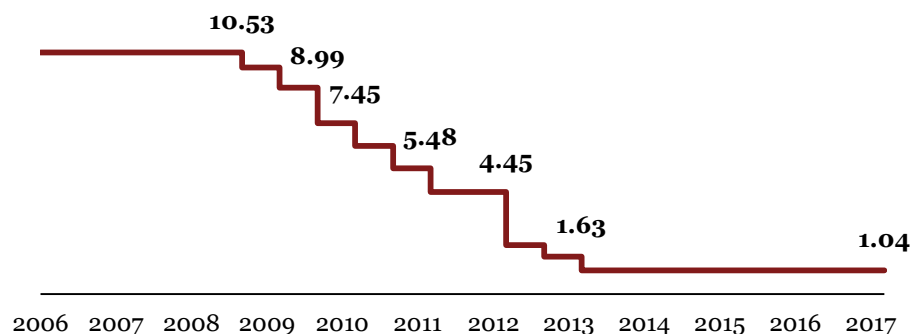

Sursă: ARCEP, BMI

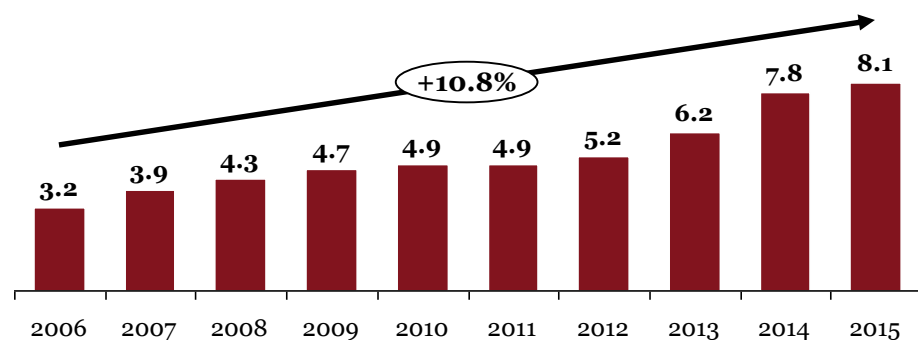
- Tariful de terminare a scăzut cu **95%** în perioada 2004-2017, în comparație cu o scădere de **88%** în aceeași perioadă în România; MTR este deja mai mic în Franța decât în România
- Autoritatea de reglementare din Franța (ARCEP) propune o nouă scădere a tarifului de terminare pentru perioada de reglementare 2017-2020 – de la **0.74** eurocenți pe minut la 1 ianuarie 2017 la **0.68** eurocenți pe minut la 1 ianuarie 2020
- Traficul de voce terminat în rețele mobile s-a triplat în perioada 2002-2014, pornind de la un nivel comparabil cu cel al României în anul 2016
- Deși ARPU a scăzut de-a lungul întregii perioade analizate, el rămâne la un nivel de **3.6** ori mai mare decât al celui din România

Și în Cehia tarifele de terminare au fost reduse semnificativ începând cu 2016, contribuind la o creștere semnificativă a traficului de voce terminat în alte rețele

Evoluția tarifului de terminare la puncte mobile (Cehia, eurocenți/min)

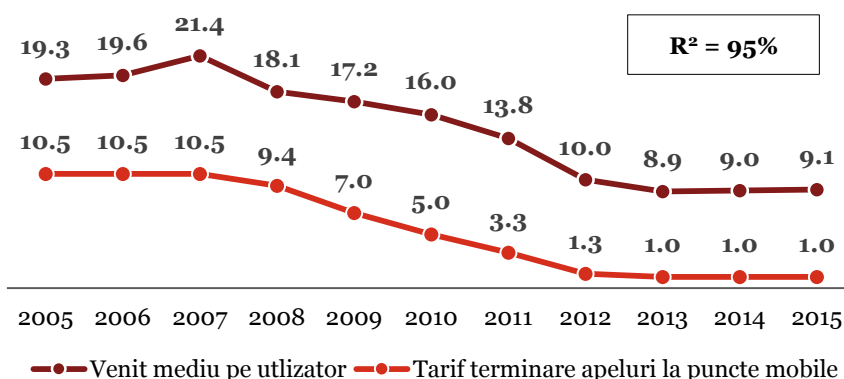

Evoluția traficului de voce terminat în rețele mobile altele decât rețeaua proprie (Cehia, mld. min)

Sursă: CTU, BMI

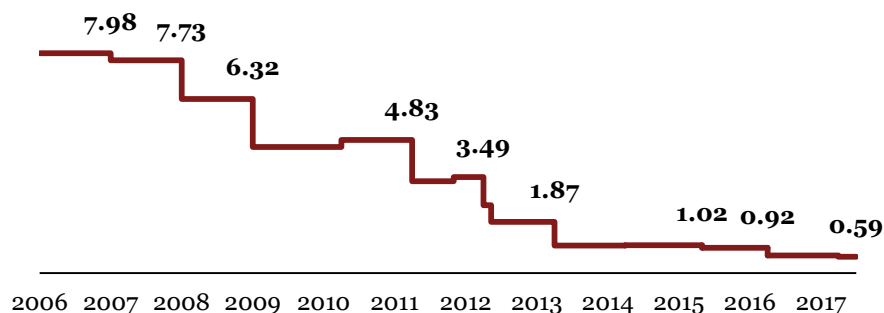
Evoluția venitului mediu pe utilizator (euro) și a tarifului de terminare apeluri voce la puncte mobile (eurocenți)

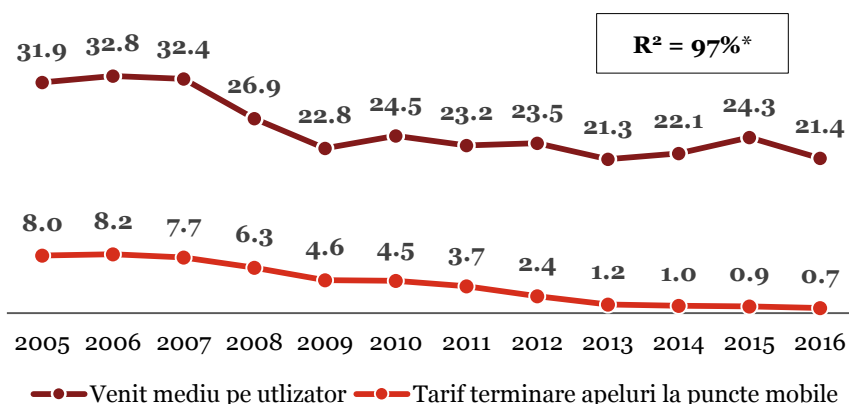
- Tariful de terminare a scăzut cu **90%** în perioada 2004-2017, în comparație cu o scădere de **87%** în aceeași perioadă în România
- Tariful de terminare reglementat actual, de **1.04** eurocenți, va fi supus unei noi analize la începutul anului 2019
- Traficul de voce terminat în alte rețele mobile a crescut semnificativ, pornind de la un nivel mult mai mare decât cel din România (corelat și cu populația celor două țări)
- Traficul a avut o dinamică inferioară celei din România în principal din cauza competiției mai puțin intense din sectorul de comunicații mobile din Cehia – lipsit, de exemplu de un concurent cu o strategie de tip low-cost
- Dinamica ARPU este similară cu cea din România, dar nivelul la care s-a stabilizat venitul mediu pe utilizator este mai mare cu 3 euro

Deși în Marea Britanie tariful de terminare este printre cele mai mici din Europa, autoritatea de reglementare propune reduceri de până la 13% ale acestuia în perioada 2017-2020

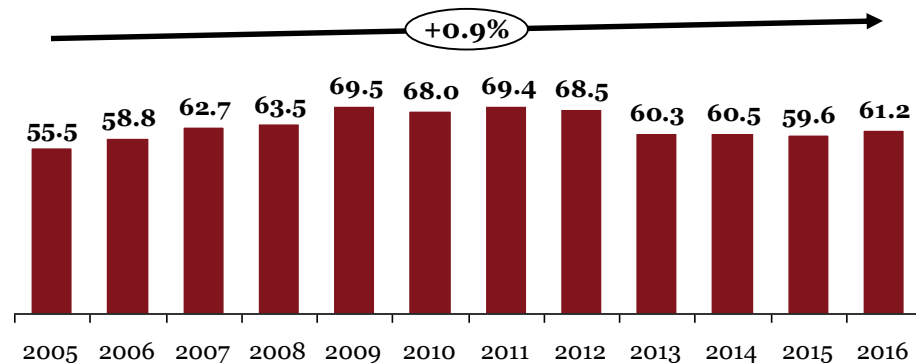
Evoluția tarifului de terminare la puncte mobile (Marea Britanie, eurocenți/min)

Evoluția venitului mediu pe utilizator (euro) și a tarifului de terminare apeluri voce la puncte mobile (eurocenți)

Evoluția traficului de voce terminat în rețele mobile altele decât rețeaua proprie (Marea Britanie, mld. min)

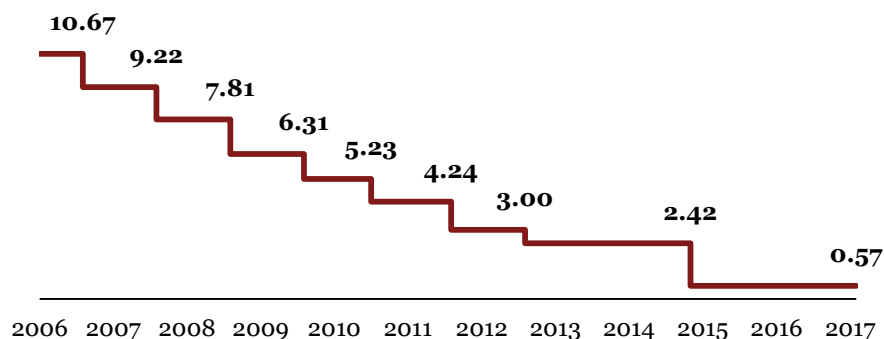
- Tariful de terminare a scăzut cu **91%*** în perioada 2005-2017, în comparație cu o scădere de **88%** în aceeași perioadă în România
- Autoritatea de reglementare din Marea Britanie (OFCOM) derulează în prezent consultări publice în vederea reducerii în continuare a tarifului de terminare cu **5%** începând cu aprilie 2018, **9%** începând cu aprilie 2019 și **13%** începând cu aprilie 2019
- În lire sterline, dinamica venitului mediu pe utilizator a fost similară cu a României, creșterile aparente din graficul de mai sus fiind determinate de evoluția cursului de schimb liră sterlină/euro

Sursă: OFCOM, BMI

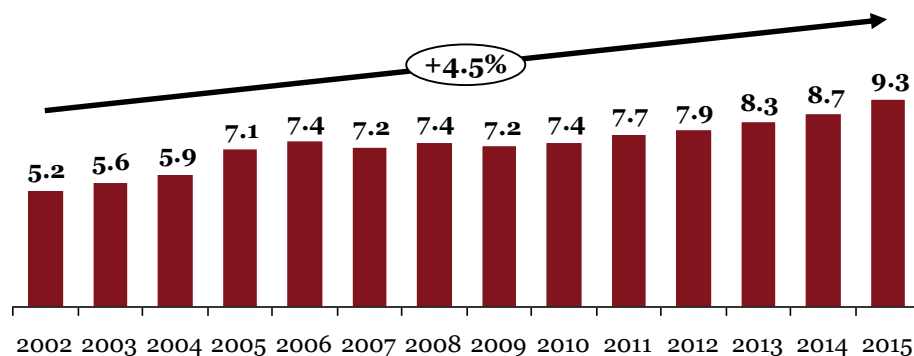
* Calculat raportând valorile în lire sterline

Autoritățile de reglementare din Ungaria au continuat să reducă semnificativ tarifele de terminare, deși traficul terminat în alte rețele mobile este cu mult mai mare decât în alte țări din Europa de Est

Evoluția tarifului de terminare la puncte mobile (Ungaria, eurocenți/min)

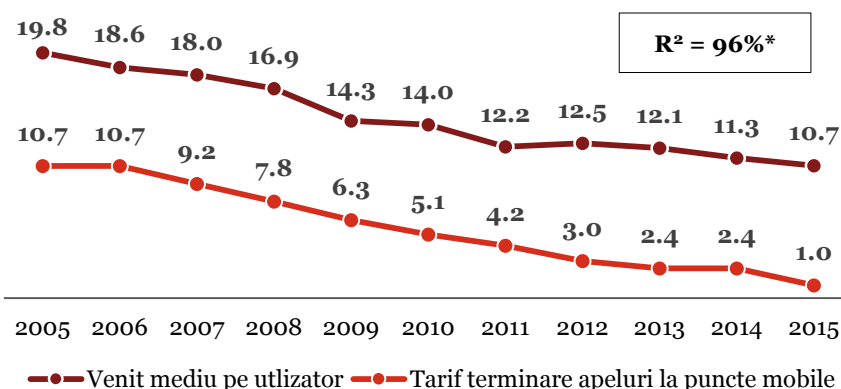

Evoluția traficului de voce terminat în rețele mobile altele decât rețeaua proprie (Ungaria, mld. min)

Sursă: NMHH, KSH, BMI

Evoluția venitului mediu pe utilizator (euro) și a tarifului de terminare apeluri voce la puncte mobile (eurocenți)

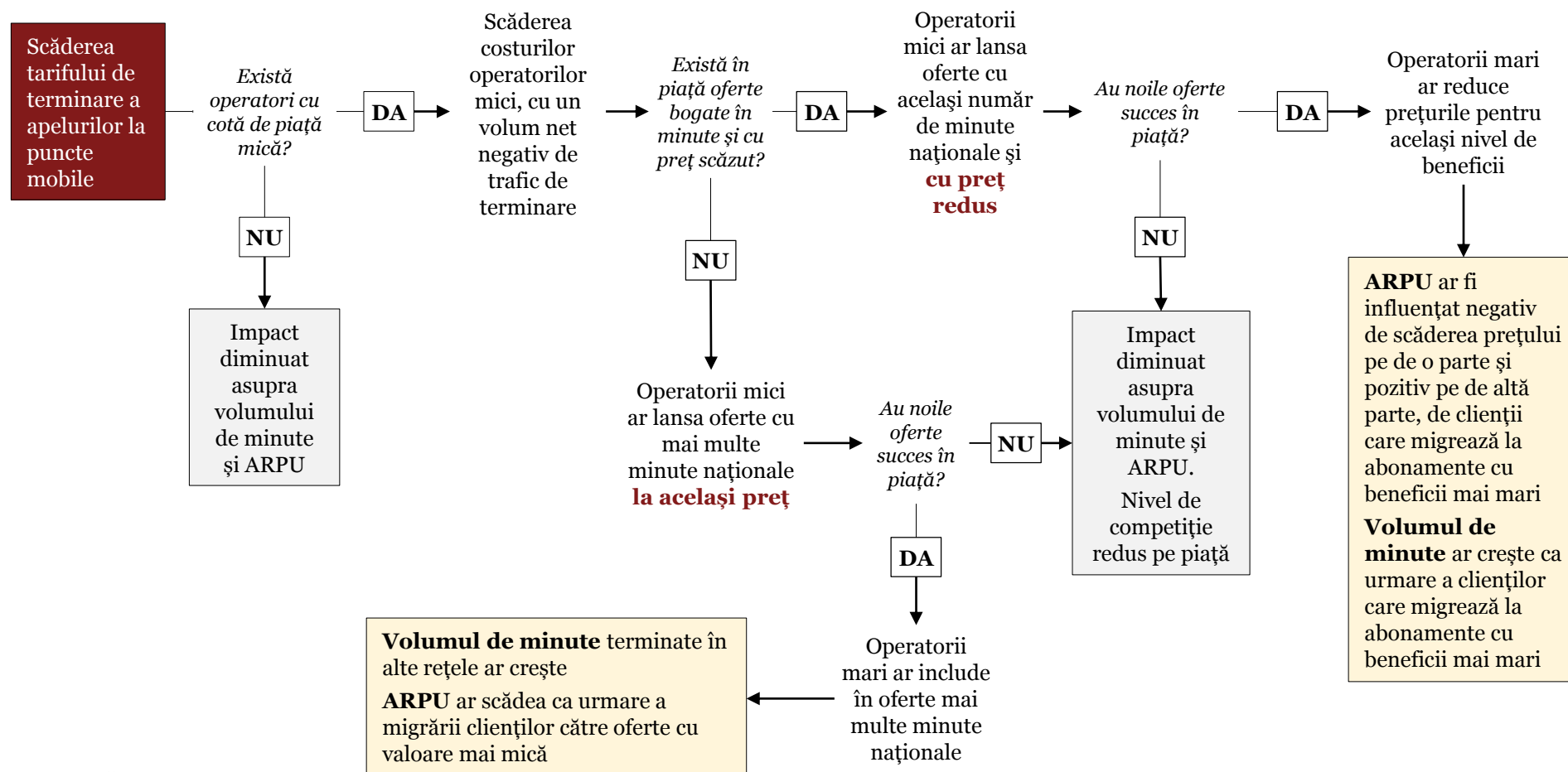
- Tariful de terminare a scăzut cu **94%*** în perioada 2005-2017, în comparație cu o scădere de **88%** în aceeași perioadă în România
- Volumul de minute de voce terminate în alte rețele a continuat să crească, deși a pornit de la un nivel semnificativ mai mare decât cel din România (corelat și cu populația celor două țări)
- Dinamica volumului de minute a fost inferioară celei din România. În condițiile în care piața de comunicații mobile din Ungaria este împărțită între 3 operatori cu cote de piață semnificative (T-Mobile - **47%**, Telenor - **28%**, Vodafone - **25%**) – volumul apelurilor în alte rețele era deja mare, iar efectul amplificator al scăderii tarifului de terminare a fost semnificativ diminuat
- Concurența ridicată între cei trei operatori a condus la scăderea nivelului ARPU, tendință ce va continua în urma intrării pe piață a unor noi operatori virtuali (ex. UPC)

* Calculat raportând valorile în forinți

***Mecanismul
teoretic al
impactului
scăderii
tarifelor de
terminare
asupra
volumului de
minute
terminate în
alte rețele și a
ARPU***

Impactul reducerii tarifului de terminare asupra volumului de minute terminate în alte rețele și venitului mediu pe utilizator depinde de situația concurențială din piața reglementată

Mecanismul teoretic al impactului scăderii tarifelor de terminare asupra volumului de minute terminate în alte rețele și a ARPU

Sursă: analiza PwC

